

Pavel „Hirax“ Baričák

Úcta k prírode a úsmev ako zmysel života

*Cestopis z Hiraxovho pobytu v panamskej džungli Darién
medzi Indiánmi Emberá a nasledovného putovania
po Paname (a trochu aj po Kostarike).
Zabudnite na všedné dni slovenského zhodu
a odleďte na chvíľku do džungle... Uvidíte, oplatiť sa.*

Úcta k prírode a úsmev ako zmysel života

Pavel „Hirax“ Baričák

Text © Pavel „Hirax“ Baričák, 2010
© HLADOHLAS Group, s. r. o.
Martin 2010
info@hladohlas.sk

ISBN 978-80-9700013-6-0

Venované Indiánom Emberá

Špeciálne ďakujem Alenke Talafúsovej za sondu do života Indiánov Emberá, jej textom, ako aj samotným Indiánom, ktorých beriem ako zdravý protipól našej „civilizovanej“ doby.

Moja veľká vďaka ďalej patrí Tomášovi Kotoučovi, Martinovi Tomčíkovi, Alenke Talafúsovej a Jirkovi Pikešovi za súhlas na uverejnenie fotiek. Bez ich záberov by bola táto kniha ako Panama bez Dariénu.

V neposlednej rade moja vďaka patrí autorom cestovateľského sprievodcu z edície Lonely Planet venovaného Paname a Kostarike.

Paľko Smejko de Panamko (aj Kostariko)

Ako sa Slovák Paľko de Panamko do džungle dostal

Keď má človek krízu a žiada ma o radu, poviem mu, aby uskutočnil nejakú zmenu. Nech premiestni nábytok, natrie plot, kúpi si psa, vymení manžela, vybehne do kopcov alebo niekam odcestuje. Cestovanie je neskutočná energia. Vaše ezoterické telo nasáva energiu zo všetkého. Aj z toho, čo by bolo pre niekoho škaredé či zlé. Vníma nové farby, zvuky, pohyby, chute, vône, zvyky, zákony, rastliny, stromy, zvieratá, krajinu, ľudí... Prichádza nová energia v podobe rieky, ktorá vás pretne ako dolinu. Vojde do vás a premyje telo i myseľ.

Vždy bol vo mne prameň cestovania. Tlačil už iba na poslednú bránu, ktorá mu nedovoľovala vytrysknúť v plnej sile. Tušil som, že už stačí iba poprosiť vesmír a pritiahnem si posledné spúšťacie okolnosti. V duchu som sa usmieval, keď som po dlhom čase v jednom bare stretol Martina Tomčíka, kamaráta z priemyslovky, a dal sa s ním do reči o cestovaní. Vedel som, že má toho prebrázdneného fúru, a tak som o tých mojich pár návštevách krajín, ktoré pre stredoeurópana nie sú ničím výnimočným, mlčal. Boli by oproti jeho Venezuele, Indii, Botswane, Sudáne, Namíbii, Mozambiku, Južnej Afrike, Belize, Mexiku, Galapágoch, Guatemale, Číne, Malajzii, Nepále a neviem, do akých kútov ho vietor ešte zavial, „detské“ krajinky.

- V novembri ideme do Panamy. Do džungle za Indiánmi, – povedal.

- Idem s vami, – vyslovil som bez váhania. Bol práve koniec augusta, ale mne to bolo jedno. Reagoval by som rovnako, aj keby sa malo letieť o týždeň. – Čo treba spraviť? – vyzvedal som.

- Nič. Kúp si letenku. Čím skôr, tým lepšie, – odpovedal mi.

Do týždňa som si zabezpečil letenku a mesiac pred odletom začal s očkovaním. Pustil som si do tela brušný týfus, žltú zimnicu, žltáčku A i B a začal papať lentilky proti malárii. Doobeda v deň odchodu som si kúpil odľahčený spacák, maličký stan a v celom Martine vykúpil igelitové pončá v počte šesť kusov. Predavač, ktorý bol zhodou okolností môj bývalý spoluhráč z hádzanej, sa ma pýtal:

- Na čo to teraz v zime potrebuješ?

- Idem do džungle, – odvetil som mu ledabolo a ďalej bruškami prstov zaujato porovnával kvalitu ponúkaných spacích vriec hrejivých.

- Kedy? – usmial sa. Dobré ma poznal a vedel, že každá druhá veta, ktorú vyslovím, je sranda, hlúposť či zdravý sarkazmus.

- Dnes. O tri hodiny vyrážam do Viedne, – povedal som.

- Si blázon, – zasmial sa.
- Som, – odpovedal som mu s úsmevom.

Odvtedy som prešiel Thajsko, Indiu, Mexiko a Etiópiu. Sám. Mohol som mať za tie peniaze mercedes a už by bol možno dávno ojazdený. No ja som ho precestoval a vykvitol. Čo krajina, to sa vo mne narodila ďalšia bytosť. Tvrdím teda, že nielen ovládanie nového cudzieho jazyka, ale aj cestovanie rozširuje vnímanie a obohacuje ľudskú bytosť o ďalší rozmer. Nepíšem o štrnásťdňovej dovolenke pri mori, keď človek spozná svoj hotel, bazén, časť prislúchajúcej pláže, niekoľko spoludovolenkujúcich a pár iných miest, ak si zakúpi nejaký ten fakultatívny výlet. Hovorím o cestovaní, keď prechádzate krajinou, spoznávate domorodých ľudí, rozprávate sa s nimi, nasávate ich kolorit, jazyk, zvyky, život. Vnímate mestá, dediny, architektúru, autobusy, vlaky, flóru, faunu, celú prírodu. Nenútenou cestou sa dostávate krajine a jej národu pod kožu. A oni vás tam veľmi radi pustia, pretože ich teší, že o nich máte záujem. Pôrod nového človeka nastáva...

A že meškám s knižným vydaním o potulkách Panamou a Kostarikou skoro tri roky? Všetko má svoj čas a všetko musí dozrieť. Tak písmenká, fotky, myšlienky, spomienky, ako aj okamih vypovedania skúsenosti ostatku svetu. Pustil som sa teda do dokončenia tejto knihy vtedy, keď sa o to prihlásilo samo srdce. Šeplo mi: „Palko, je čas. Mám na to chuť. Teraz to spolu spravíme s láskou a ľudí to bude o to viac tešiť. Vycítia to, ver mi.“

Moje vnútro ma nikdy nesklamalo a ja mu neskonale verím.

Budte šťastní, Palko de Panamko (aj Kostariko)

12. 2. 2010

PS: Ako sami zistíte, táto kniha je prelínaním mojich osobných zážitkov s teoretickým opisom štátov Panamy a Kostariky, oblasti džungle Darién i samotných Indiánov s dôrazom na kmeň Emberá, ktorý sme navštívili, a ich spoločenského usporiadania, obživy, delby práce, rituálov, náboženstva, osláv, legiend, mýtov a podobne. Teoretické texty (neľakajte sa tohto výrazu, výška náročnosti je nastavená pre bežného čitateľa, nie pre vedcov) sú graficky oddelené od viet, ktoré písalo moje srdce. Je len na vás, či budete iba plachtiť alebo sa rozhodnete aj vzdelávať. Veď vy to už dávno viete – náš život nemá v rukách nik iný, iba my sami.

Odchádzam Slovensko!

(Streda, 21. 11. 2007)

Po množstve posledných vybavovačiek sadám v Martine konečne do auta. Šoféruje kamarát, ja zaspávam. Keď otvám oči, za oknom sa mi rozmazáva Bratislava. Zázrak!

V našom hlavnom meste ešte vyriešim niekoľko maličkostí a potom frčím smer viedenské letisko. Pri odbavovaní batožiny sa ma pýtajú, či si prajem batožinu dopraviť priamo do Panamy alebo ju chcem vyložiť aj pri medzipristátí v Madride. Plánujem totiž prespať v Madride, pretože medzi letmi je viac ako pol dňa času. Odpovedám, že ju vôbec nepotrebujem, nech ju doručia priamo do cieľa. V hlave si obratom modelujem postavičku nádeje bezproblémového dopravenia môjho batoha, v ktorom síce nemám žiadne cennosti, ale životne dôležitý stan, spacák a karimatku. Dokonca som si ho ani neobalil do fólie a nevisí na ňom žiadna zámka. Batoh ma prosil, nech ho nešpatím, a tak som ho vypočul.

„Nikdy to nerobím, prečo by som to mal spraviť teraz?“ začína sa v mojej myslí odvíjať dialóg. „Čo si nepamätáš, ako ti známi rozprávali, že ich kufre skončili na druhej strane planéty, len nie tam, kde mali?“ pýta sa ma moja pochybovačná polovička mysle. „Prestaň! Nebudem počúvať tieto negativistické somariny! Za dvadsaťštyri hodín sa zvitám s mojím batohom a nebude v ňom chýbať ani len jeden keksík! Ticho!“ odpovedám pevne.

Čierna časť mysle mlčí a neposlušne máva batohu na rozlúčku, ktorý si predstavuje, ako prichádza v Paname na gumenom dopravníku otvorený a vybrakovaný. Myšlienky letia dopredu a ja zrazu vidím, ako sa v džungli prikrývam obrovskými listami nejakej neznámej rastliny. Poslednýkrát ju varujem, nech prestane s hlúposťami. Nastáva pokoj... Konečne! Už som chcel strieľať.

Nasadám do ocelového vtáka a opäť sa po stýkrát idem stavať sám so sebou, že táto megaťažká obluda s krídlami nemôže v nijakom prípade vzlietnuť. Je to predsa proti mojej logike a predstavivosti! Lietadlo sa mi smeje a hrdo prerušuje kontakt so vzletovou dráhou. Letíme. „Hajzlík s motormi na rukách, ako to robíš?!“ pýtam sa telepaticky aeroplánu.

Tri hodiny a som v Madride. „Tak na letisku, ktoré má svoj vlastný podzemný vlak, som ešte nebol,“ robím veľké fííí. Je to vraj najväčšie európske letisko a musím uznať, že je postavené elegantne, moderne a účelne.

Vežú ma do hotela, lebo let pokračuje až na druhý deň doobeda. Konečne sprcha. Po dvoch dňoch bez spánku a plných hektických príprav, aby moja firmička prežila aj bez svojho pána, konečne padám do postele. Nemám nijaký mobil ani hodinky a na recepcii som zabudol povedať, aby ma zobudili o deviatej ráno. Som lenivý vstať, zasa

sa oblieť a ísť im to pripomenúť. Ani dotelefonovať sa tam neviem. Dávam si teda do biologických hodín pripomienku, nech sa zobudím o pol deviatej ráno. Nerobil som to už roky, ale snáď to bude fungovať a ja dúfam, že som si túto mozgovú funkciu nepoužívaním z hlavy nevymazal.

Letíme do Strednej Ameriky. Áno, ten tenký hnedý slížik, ktorý spája Severnú a Južnú Ameriku, je Panama.

Podpaľáčka

(Štvrtok, 22. 11. 2007)

Zobúdzam sa o pol deviatej. Tvár mi horí. Je to odpoveď na antimalariká Lariam. Beriem ich už dva týždne a podobnú reakciu som mal aj na Slovensku. Vždy jeden deň pred tým, ako mám zobrať ďalšiu tabletku, sa moja hlava a tvár menia na svrbiacu fakľu. Ešteže hotel je kvalitný a v kúpeľni je aj nádobka s krémom. Natieram si ho na tvár, ktorá okamžite trojnásobne vzbĺkne. Splašene behám po izbe ako napajedený astronaut a radšej míňam oblasť závesov, nech svojou tvárou nepodpálím hotel. „Tak fajn, let trvá štrnásť hodín, o zábavu budem mať postarané,“ vravím si v duchu.

Opäť letím. Vedľa mňa sedí sympatická mulatka a usmieva sa na mňa. Asi si myslí, že som nejaký bohatý Nemec. „Som obyčajný Slovák, netras sa dievčatko,“ posielam jej romantický úsmev odpozeraný z argentínskej tisícdielnej telenovely určenej špeciálne pre ľudí, ktorí majú v reálnom živote nedostatok lásky, a tak ju hľadajú inde. Máme s mulatkou pre seba celú päťku sedačiek. Nikto iný si totiž do našej strednej rady letenku nekúpil. Vravím vám, náhody neexistujú!

Tvár mi blčí ako vatra. Sliedim po interiéri lietadla a hľadám, kde sa nachádzajú hasiace prístroje či protipožiarne sondy. Tie lieky zafažujú pečeň mnohonásobne viac ako Rus svoju pečenku na rybačke v Jakutsku. Idem za letuškou a pýtam sa jej mojou lámanou angličtinou, či nemajú nejaký krém, lebo ja „múdry“ som si ho z hotela nezobral pre prípad núdze so sebou. „Čo som to ja za Slováka?“ vyčítam si mierne, i keď je už neskoro. „Iný môj krajan by z toho hotela odniesol aj zrkadlo a ja si neviem zobrať ani za malíček krému,“ chytá sa roly môj vnútorný sudca.

Trením mojich rúk pantomimicky znásobujem moju túžbu. Asi si myslí, že chcem, aby niečo vykonala s mojím penisom, pretože jej grimasa vyjadruje zhrozenie. V pomykove mi podáva servítku. „Vedľa moja, na celej čiare vedľa. Ale aj snaha sa cení,“ hovorím jej očami. Jej kolegyňa ma našťastie chápe a vysvetľuje jej (a pre istotu aj mne), čo vlastne chcem. „Ja dobre viem, čo chcem, dievčinka! Otvor tú tubu a tlač!!!!“ Konečne vyrába slušne vyžratú húsenicu nejakej kozmetickej novinky na mojej dlani a ja si ju gebrím na fejs. No pomáha to asi, ako keď do ohňa vylejete kanister benzínu. Vonium síce ako osprchovaná misska Honolulu, ale tvár ma varuje, že ak jej ešte raz vyrobím takúto bolesť, opustí ma. „Vydržíme to, neboj sa! Len nech nevyrážam ako zo sci-fi seriálu Aliens, keď sa celý ošúpem. Už ti to nikdy nespravím, tvárička moja prejediná, prisahám ti,“ ševelím si v mysli a pästou zatlačám slzy bolesti naspäť do očí.

Sadám si, škerím sa na mulatku a ona na mňa, opáleného Germána. „Omyl, moja! To sú antimalariká Lariam. Pamätaj si, keď nebudeš mať na solárko – Lariam!

La-ri-am! Dve tabletky do dlane, „ham“ a si červená ako klobáska na nedelnej opekačke. Ver mi!“ posielam jej telepaticky rady do života.

Neskôr vyberám zošit a píšem román Kým nás láska nerozdelí, pretože to je jediná cesta ako zabudnúť na to, že duša Palacha sa reinkarovala do mňa. Vždy, keď sa snažím zaspať, zjavuje sa mi pred očami tuba Panthenolu, ktorú som si nabalil do batoha. A tak ju aspoň zdravím, snažím sa s ňou nadviazať mimozmyslový kontakt a pýtam sa jej, či letí spolu so mnou v tomto lietadle a nie omylom na druhú stranu niekam do Japonska. Neviem, či je to náhoda, ale spojenie sa po tejto otázke vždy preruší. Čo vám budem hovoriť, trpím ako Tom pod údermi Jerryho kladiva!

Konečne už viem, aké to je, keď niekomu chýba dávka heroínu. Je to strašné!!! Škriabal by som sa po plafóne, ale nechcem hanobiť nemecký národ v očiach sympatickej tmavovlásky, ktorá si k mojim stehnám zložila hlavu. „Aj by som ťa pohladkal. Len tak z lásky *duša-duša*, nie z lásky *muž-žena*, ale nejde to! Dám ťa aspoň do románu, sľubujem. Čítala si od Stephena Kinga knihu Podpaľačka? Nie? Buď rada, už by si si ku mne hlávku nezložila... Kde som to skončil? Ááá, Panthenol, ktorý si na nebesiach, posväť sa meno tvoje, príď kráľovstvo tvoje, buď vôľa tvoja ako v lietadle, tak i na zemi. Krém môj každodenný daj mi aj dnes a odpusť mi moje viny, ako i ja odpúšťam letuškám, a neuveď ma do pokušenia s prekrásnou mulatkou, ale zbav ma páľavy, amen.“

Stredná Amerika. Džungľa Darién sa rozprestiera na hraniciach medzi Panamou a Kolumbiou.

Medzipristátie v Guatemale. Vybíham z lietadla ako štupeľ od šampusu na Silvestra. Motkám sa po *Duty free shopoch* ako najväčší maniak na krémy. Voniam, skúšam konzistenciu a ak by predavačky dovolili, som schopný si vzorky začať prevažovať aj na jazyku. Len čo ich prestáva baviť pozorovanie škeriaceho sa debila, vytlačám si krém nepozorovane do servítky. „Ide totiž o život, slečinky!“ vysvetľujem úsmevom nekompletného človeka pokorne predavačkám. „Už mi horia aj predlaktia!“

Okamžite bežím s lupom za prvý letiskový stĺp a aplikujem ho. To „sss“ muselo byť počuť aj v Argentíne. Dvíham spokojne hlavu a pohľadom sa stretávam s černochochmi, ktorí vonku niečo kopú. Keď som bol malý, rozprávalo sa medzi nami deťmi, že černoši nepracujú, takí sú vraj strašne leniví. Neviem, odkiaľ to všetci mali, keď cez železnú oponu k nám žiadni tmavokožci nemali prístup. Dokonca komunisti rozšírili chýr, že v Amerike zabili aj Waldemara Matušku, ktorý emigroval do Štátov a spieval tam: „Nesmiš se práce bát, musíš pracovat.“ Už dávno tomu neverím. Ale pre rovnako opantaných rovesníkov a zaujatých skinheadov, ktorí budú čítať tento cestopis, zvestujem pravdu: Neuveríte, ale pracujú! Videl som v Guatemale troch kopať zákop. Síce to bolo na český štýl: Dejte mi lidi a já to udělám – teda dvaja mudrovali a jeden mal, ale bolo.

Benzín je dotankovaný, časť cestujúcich vystúpila, vzlietame a ja sa opäť čudujem, že plechový vták je v oblakoch. Učil som sa princíp prúdového lietadla, ale aby tie vrtule vyvinuli taký tlak vzduchu, že to pohne aj ťažkým hebedom a ešte ho dostane aj do mrakov? Áno, dostal ho tam. Znova sa totiž približujeme k nebesám.

Stav tváre sa zlepšil, ale stále som vonku len z toho najhoršieho, a tak sa radšej zahlbujem do písania.

– Nemali by ste toľko pracovať, – prihovára sa mi mulatka Panamčanka (už o tom niet pochýb, letí tam, kam ja!). Všetko zlé je na niečo dobré. Aspoň cez tú červenú nevidí, že sa červenám aj kvôli nej.

– Ale ja nepracujem, – koktám, – ja písaním lietam. Vy to nevidíte? – odpovedám jej so smiechom.

Nakoniec sa spolu smejeme, letíme a pálava ustupuje. Je to dôkaz, že každá bolesť raz ustúpi, verte mi. Neexistuje utrpenie, ktoré by sa nedalo zúročiť alebo nevydržať. A bolesť, ktorá neustúpi, tá si vás rovno zoberie. Je len na vás, či sa dáte.

Konečne Panama City. Čakáme na batožinu. Moja nechodí. Niečo vo mne sa ukrutne smeje a to druhé začína byť veľmi nesvoje. Som jeden z posledných čakateľov na cestovné kufre a batohy, ale nádej vo mne nezmiera. Neskôr sa zjavuje môj milovaný batoh a dokonca je nepoškvrnený! Žiarim ako Edison, keď sa mu prvýkrát rozsvietila žiarovka. Vrhám sa po ňom. Zaujíma ma lekárnica a Panthenol! Natieram si ho na tvár a s ochrannou vrstvou to maniacky prehánam. Colníci si ma premeriavajú pohľadom typu: „Je ten Nemec normálny?“ Ale mne je to jedno. Plameň hasne, ako keď sa malí chalani vycikajú do pahreby, pálava stráca adresu mojej tváre a rúk. Nevie, kam sa vrátiť. Všetko zlé je zažehnané! Prosba zabrala!!!

Ešte sa modlím, aby dorazilo šesť mojich spolubojovníkov, ktorí letia cez Ameriku. Ja som na vybavovanie amerických víz nemal síl ani náladu. A ani som nemal záujem, aby mi niekto svietil baterkou do konečníka, či som si tam omylom neodložil drogy. *(V období, keď som absolvoval cestu do Panamy, bol prelet cez USA podmienený ne-malým počtom byrokratických a iných nepríjemných úkonov. Pozn. autora.)*

Po necelých dvoch hodinách prilieta lietadlo z Atlanty a ja sa zoznamujem s piatimi sympatickými Čechmi a so starým známym Maťom, kamarátom z môjho mesta, ktorý mi dal na tento trip tip. Žiarovka radosti sa mi rozsvietila po druhýkrát, pretože po španielsky neviem ani poďakovať. Keby sme sa nestretli, zomrel by som bez nich, to mi verte.

Vychádzame z letiskovej haly a napriek tomu, že je niečo po polnoci, vonku je teplo a vlhko ako v skleníku. Do hotela, ktorý je takmer v centre hlavného mesta Panamy, ideme malým mikrobusedom. Keď sa ubytovávame, je krátko po jednej. Maťo s Jiřím, s ktorými som na izbe, ma upozorňujú, nech si ešte vychutnám sprchu a záchod, že potom už môžem na takéto komfort zabudnúť. A tak hlboko precitujem záchodovú dosku a slabý prúd očistných kvapiek z hrdzavej sprchy. Starí psi povedali, vykonávam...

- Bol si na veľkej? Kam si hodil papier? – pýta sa ma Maťo.
- Zjedol som ho, – žartujem, – kde by som ho hodil, do misy, nie?
- Smejú sa, ako keby som povedal nejaký vtíp o Ficovi.
- V Latinskej Amerike sa použitý záchodák nehádza do misy. Majú zle vyriešenú kanalizáciu. Odhadzuje sa do koša, – informujú ma a ďalej si ma doberajú.
- Ale veď ten ich papier je tenší ako servítka. Ešte som sa pozeral, či som si nevytíeral prstami, lebo som ho vôbec necítil. A prestaňte sa hrať na múdrych. Ja som neprecestoval celú zemeguľu ako vy. Tiež sa vám nesmejem, že neviete, ako sa ladí najnižšia struna na sedemstrunovej gitare, – vyberám prvý argument z oblasti, v ktorej sa cítim istejšie.

Spoločné smiechoty ustávajú. Ešte laškujeme, aký ozón musí byť v izbe, keď v takej celodennej pálave zabudne upratovačka vyniesť kôš. Radosť byť baktériou v tomto prostredí, to vám poviem. Papkám ďalšiu tabletku Lariamu a pýtam sa jej, či sa za šesť dní budem opäť cítiť ako reklamný pútač na horiaci krb. Mlčí. A tak ju z trucu zapíjam, nech sa vo mne aspoň utopí.

Konečne znova zaspávam. Od môjho posledného spánku v Madride ubehlo skoro dvadsať hodín, som úplne ustatý... odlietam, ale tentoraz do bezsennej noci...